
Vieraskynä

Energian hinnannousu vaatii sopeutumista

19.10.2011 | 5 |

Eva Heiskanen ja Kaisa Matschoss Heiskanen on Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkimusprofessori ja Matschoss erikoistutkija.

Energiaverotus on periaatteessa ollut keskeinen energia-, ympäristö- ja ilmastopolitiikan väline. Sillä on pyritty hillitsemään energiankulutuksen kasvua sekä ohjaamaan energian tuotantoa ja käyttöä vaihtoehtoihin, jotka tuottavat vähemmän päästöjä.

Viimeaikaisten veronkorotusten lähtökohtana on kuitenkin ollut lähinnä veron valtiontaloudellinen merkitys. Vuoden alussa voimaan tullut energiaveron korotus kompensoi työnantajan kansaneläkemaksun poistamisesta aiheutuvia verotulojen menetyksiä. Päätöstä kritisoitiin laajasti, sillä inflaatio oli suurimmillaan vuosikymmeneen ja useat kansainväliset ilmiöt aiheuttivat paineita nostaa energian hintaa.

Energiaveroja on vastustettu useasta syystä. Ne ovat joutuneet huonoon valoon aikana, jolloin työn verotuksesta on siirrytty entistä enemmän kulutuksen verotukseen ja progressiivisesta verotuksesta tasaveron suuntaan.

Kritiikki on osin aiheellista – etenkin jos ajatellaan, ettei veroa voi välttää muuttamalla omaa toimintaansa. Jos omiin mahdollisuuksiin tai valtion halukkuuteen vähentää energiankulutusta ei uskota, veroa pidetään epäoikeudenmukaisena rangaistuksena.

Yleinen mielipide on, että vaikka uudet talot saattavat olla energiatehokkaita, vanhoissa taloissa asuvien on alistuttava maksamaan enemmän veroa. Tosiasiassa lyhyenkin aikavälin sopeutuminen on mahdollista.

Vaikka osa kotitalouksista on pienentänyt energiankulutuksen minimiin, monessa taloudessa energiaveron korotus olisi mahdollista tasata asumiskuluissa kohtuullisin muutoksin. Esimerkiksi sähkölämmitteisessä talossa asuva lapsiperhe voi pienentää vuotuista sähkölaskuaan noin sata euroa lyhentämällä perheenjäsenten lämpimän suihkun alla viettämää aikaa tai asentamalla vettä säästävät suihkuhanat.

Keskustelu veronkorotuksista on vienyt huomion pois energian hinnan yleisestä noususta. Sähkön – ja ylipäätään energian – hinnannousu ei viime vuosina ole johtunut pääasiassa verouudistuksesta vaan energian kysynnän maailmanlaajuisesta kasvamisesta.

Useat kansainväliset kriisit ovat vaikuttaneet sähköntuotannon ja polttoaineiden hintoihin. Raakaöljyn hinta on noussut vuoden 2009 alusta alkaen. Tämän vuoden keväällä hintaa nostivat etenkin Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän levottomuudet. Öljyn hinta vaikuttaa viiveellä myös maakaasun ja hiilen maailmanmarkkinahintoihin.

Pohjoismaiden yhteisten sähkömarkkinoiden hintoihin vaikuttavat sääolot ja vesivarantojen määrä. Suomessa sähkö on viime vuosikymmeninä ollut halvempaa kuin Keski-Euroopassa, mutta EU:n yhteisten sisämarkkinoiden nimissä sähkömarkkinat halutaan yhdistää. Tästäkin syystä on hyvin todennäköistä, että sähkön hinta nousee vastaisuudessa.

Sopeutuminen sähkön ja polttoaineiden vääjäämättömään hinnannousuun vaatii neuvontaa ja uusia palveluja. Näitä on viime vuosina lähdetty kehittämään Motivan koordinoimassa ja Sitran sekä työ- ja elinkeinoministeriön rahoittamassa valtakunnallisessa kuluttajien energianeuvontahankkeessa. Neuvonta ja energiansäästöpalvelut ovat näkyvästi mukana myös Kataisen hallituksen ohjelmassa.

Hyvät periaatteet tarvitsevat toteutuakseen konkreettisia toimia ja kohdennettuja varoja. Esimerkiksi Suomen Omakotiliitto on järjestänyt neuvontatilaisuuksia useilla paikkakunnilla. Suomen lämpöpumppuyhdistys on puolestaan edistänyt laadukkaiden palvelujen tarjontaa kehittämällä sertifiointijärjestelmän maa- ja ilmalämpöpumppujen asentajille.

Paljon on kuitenkin vielä tehtävä ennen kuin hyvät palvelut saavuttavat kaikki Suomen kotitaloudet. Lämmitystapojen muutokset vaativat usein kalliita investointeja, joten valtion jo myöntämän tuen lisäksi tarpeen olisivat toimivat investointien rahoituspalvelut sekä pankkien tarjoamat energiaremonttineuvot.

Kuluttajapolitiikassa ei tähän asti ole juuri otettu huomioon luonnonvarojen kallistumista, vaikka se heijastuu välillisesti kaikkialle yhteiskuntaan tuotteiden ja palveluiden hinnannousuna. Energian kallistuminen on viime vuosikymmeninä ollut yksi keskeisimmistä inflaatiota aiheuttavista tekijöistä.

Nykyinen reaaliensioiden pieneneminen osoittaa, että luonnonvarojen käytön kestämyydessä on hyvin konkreettisia vaikutuksia ihmisten arkeen jo nyt. Tarvitaan vahvaa poliittista tahtoa luoda sopivat puitteet, joissa kuluttajat voivat vaivattomasti säästää energiaa ja toteuttaa kestävästä kulutuksesta elämäntapoja.

Sähkö on välttämättömyyshyödyke, joten energiankulutuksen muutokseen tarvitaan infrastruktuuria ja toimintakulttuuria vahvistavia rakennemuutoksia. Tässä julkisen vallan tuki on välttämätöntä.

Helsingin Sanomat | hs.paakirjoitus@hs.fi

WWW.ILMALÄMPÖPUMPUT.COM